

<https://digitalcommons.unomaha.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1030&context=slcecivceng> (Last accessed: 12.10.2020). 2. David and Lucille Packard Foundation. Future of children: When school is out. 1999. 9(2). URL: <https://www.jstor.org/stable/i273907> (Last accessed: 12.10.2020). 3. Government of Scotland. Scottish cabinet. (N.D.). Minister for children and young people. URL: <http://www.ukyouthparliament.org.uk> (Last accessed: 12.10.2020).

*Костиця І. В., Корж Н. О.
м. Харків, Україна*

Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут»

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ РОЗВИТКУ ЛІДЕРСЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ У МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ВИЩОЇ ШКОЛИ

Проблеми формування майбутніх викладачів вищої школи як харизматичних лідерів – це один з пріоритетних напрямків виховання національної гуманітарно-технічної еліти, тому що викладач вищої школи повинен бути організатором, керівником студентського колективу. Ми можемо констатувати суттєве зростання інтересу до проблеми розвитку лідерського потенціалу у майбутніх викладачів вищої школи. Це зумовлено низкою чинників, серед яких одним із визначальних є світова тенденція переходу від індустріальної моделі розвитку до інформаційної, що викликає зміни у цілях, змісті, і відповідно, у функціях та завданнях діяльності сучасного викладача вищої школи. Ефективність інноваційної педагогічної діяльності неможлива без фахівців, які мають сформований лідерський потенціал, що, у свою чергу, спричиняє вимоги до особистості майбутнього педагога, стосовно прояву лідерства в когнітивній, інтелектуальній сферах, а також у сфері ділового спілкування. Актуальність цієї теми підтверджується багаторічними дослідженнями науковців кафедри ППУСС ім. акад. І. А. Зязюна О. Романовського [1], Т. Гури, І. Ріпка [2] та ін.

Педагогічна діяльність зобов'язує майбутнього викладача вищої школи виявляти та розвивати власний лідерський потенціал, щоб у майбутньому готувати студентів-лідерів. Гуманітарний цикл предметів

повинен створювати такий мікроклімат, який сприяє розкриттю майбутнім педагогом вищої школи власного лідерського потенціалу та його реалізації у процесі життєдіяльності. Лідерство в системі вищої освіти є на теперішній час потребою соціокультурної дійсності. Сьогодні наша країна як ніколи потребує нового покоління національних лідерів: чесних, відкритих, ініціативних, аутентичних, які будуть формуватися не за лекалами наших східних чи західних сусідів, а будуть убирати, насамперед, все найкраще і сильне, що є в українській культурі, в багатих культурно-історичних традиціях нашого народу. Для визначення організаційно-педагогічних умов розвитку лідерського потенціалу у майбутніх викладачів вищої школи необхідно проаналізувати теоретичні аспекти лідерства та його прояв в освіті.

Лідерство – це здатність окремої особистості спонукати інших діяти, «запалювати», надихати на певну активність і діяльність. Ми погоджуємося з думкою Є. Вежновець, що лідерство виступає як один з базових механізмів диференціації соціальної діяльності та передбачає досягнення особливого (лідуючого) положення певною особою (індивідуальне лідерство) або певною частиною групи (групове лідерство) відносно решти членів групи [3, с. 29].

Лідер повинен мати послідовників. Саме їх наявність відрізняє лідерів від не лідерів. За лідером слідує вірні йому люди, яких немає у не лідерів. Лідер стає лідером лише тоді, коли в нього з'являються послідовники. На відміну від керівника, лідер не наказує, а пропонує. І послідовник, навіть якщо він і знаходиться у відносинах субординації з керівником-лідером, піддається впливові та виконує доручення не тому, що зобов'язаний, а тому, що йому хочеться так вчинити в даному конкретному випадку [4].

Одним із варіантів є харизматична концепція лідерства, згідно з якою лідерство притаманне окремим видатним особистостям як благодать, «харизма». Вона надає лідерам ореол особливого значення, винятковості та магнетизму, що дозволяє захоплювати увагу людей та вести їх за собою. Багаторічна пильна увага, яку виявляють науковці та інші люди до феномену харизми і до її використання лідерами у своєму впливі на людей, ще далеко не вичерпала ні теорію лідерства взагалі, ні розуміння того специфічного явища, яким виступає харизматичне лідерство. З іншого боку, система виявлення потенційних лідерів та цілеспрямованої професійної підготовки на основі результатів глибоких

досліджень феномену харизми і парадоксів, які супроводжують життя і діяльність харизматичних лідерів, дає можливість більш обґрунтованого вибору способів і засобів такої підготовки. Умовою ж успішної реалізації цих можливостей слід вважати системне вивчення вказаних парадоксів і характеру залежності від них способів впливу харизматичного лідера на свою референтну аудиторію. Адже ці процеси неминуче вимагатимуть від них пошуку шляхів і способів підвищення ефективності впливу на людей не тільки через раціональні, а й через емоційні канали його як цілеспрямованого явища. Гантер М. ще у 1979 році досить детально проаналізував феномен харизми як джерела влади лідера над людьми, обумовленого його здатністю здійснювати на них сильний вплив своїми особистісними якостями і стилем керівництва. Він обґрунтував шість характерних рис харизматичного лідера.

По-перше, він регулярно обмінюється енергією із зовнішнім середовищем, виявляючи свої сугестивні здібності.

По-друге, така людина здатна правильно обирати характер доцільного впливу на конкретних людей.

По-третє, такому лідерові притаманний дар випромінювати енергію, «заряджаючи» нею своє оточення.

По-четверте, його зовнішність і привітне обличчя завжди буквально заворожують людей.

По-п'яте, йому звичайно властива незалежність характеру, яку він підкреслено демонструє.

По-шосте, харизматичному лідерові притаманні яскраво виражений артистизм і розвинені риторичні здібності [5].

Більшість дослідників харизми вважають її основною формою впливу лідера на людей і певної влади над ними саме за рахунок його особистісної привабливості. Саме ця привабливість, на їхню думку, отримує бажаний для лідера зворотний зв'язок з боку оточення і його підтримку ним, завдяки якій він і стає визнаним людьми. Сама харизма як природний дар може або бути притаманна людині, або бути відсутньою, хоча деякі фахівці у сфері психології лідерства впевнені, що багатьох людей можна навчити самостійно розвивати цю якість і через дії та стосунки з іншими демонструвати харизматичну поведінку. Історія людства багата прикладами подібних харизматичних лідерів, які буквально підкоряли сотні тисяч і мільйони людей, вели їх на досягнення певних цілей. Діяльність таких лідерів вивчали В. Карасьов, Ж. Блондель,

І. Шаблинський, В. Шеклтон та ін. В. Шеклтон серйозну увагу приділив психології лідерства та ролі харизми для успіху в бізнесі. Д. Гоулман, Г. Бояціс і Е. Маккі спеціально підкреслюють, що в тому разі, коли лідери своїм цілеспрямованим впливом на людей та їх психіку пробуджують в них емоції, вони розкривають у своїх прихильників і послідовників найкращі якості [1].

Таким чином, виховання харизматичних лідерів, зокрема, майбутніх викладачів вищої школи, та створення організаційно-педагогічних умов для розвитку у них лідерського потенціалу повинно бути одним із пріоритетних напрямків формування національної гуманітарно-технічної еліти. Ми визначаємо комплекс організаційно-педагогічних умов, які сприятимуть ефективному розвитку лідерського потенціалу у майбутніх викладачів вищої школи: впровадження інноваційних методів освіти у вищій школі; організація активної участі студентів у тренінгах з психології, педагогіки, саморозвитку для активної реалізації лідерського потенціалу у майбутніх педагогів вищої школи; врахування специфіки розвитку лідерського потенціалу майбутніх викладачів вищої школи та формування у них стійкої мотивації до реалізації свого лідерського потенціалу; здійснення постійного моніторингу рівня розвитку лідерського потенціалу у майбутніх викладачів вищої школи.

Література. 1. *Романовський О.* Теоретичні та прикладні аспекти дослідження феноменів лідерства, управління та розвитку соціального об'єкту. 2. *Гура Т. В., Ріпко І. В.* Лідерський потенціал як вагома складова особистісно-значущих якостей студентської молоді. Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти : Зб. наук. пр. : матер. Всеукраїнської наук.-практ. конф. «Психолого-педагогічні аспекти формування управлінського потенціалу сучасної молоді: теорія і практика», 22 жовтня 2014 р. / Ред. Л. Л. Тovaжнянський, О. Г. Романовський. Харків: НТУ «ХП». 2014. Вип. 40–41 (44–45). С. 54–65. 3. *Вежновец Є. Н.* Психология лидерства. Санкт-Петербург: Речь. 2007. С. 259. 4. *Євтіхов О. В.* Эффективное лидерство и развитие лидерского потенциала современной молодежи. Вестник ЧелГУ. 2009. № 14 (152). С. 54–58. 5. *Gunter M.* Charisma. Journal of communications. 1979. Vol. 29. No 2. P. 2–54.